

О.В. Жилиякова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ НИЗЬКОГО РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ КУЛЬТУРИ У СУСПІЛЬСТВІ

Фінансова культура як комплекс цінностей і стимулів, що встановлюють свідомість та поведінку людини у фінансовому середовищі є навичками які формуються протягом кількох поколінь. Фінансова грамотність є інструментом культури, знань та навичок громадян щодо ефективного управління особистими фінансами, а також здатність компетентно застосовувати їх у процесі прийняття фінансових рішень.

Фінансова грамотність базується на чотирьох блоках: заробляння грошей, менеджмент грошей, психологія грошей та інвестиційна грамотність.

Фінансова культура складається з наступних блоків:

- податкова культура;
- освітня культура;
- культура споживання;
- страхова культура
- культура заощаджень, інвестицій та підприємництва;
- пенсійна культура;
- культура кредитних історій.

За даними дослідження Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) в Україні у 2021 році зріс рівень фінансової грамотності як у порівнянні з 2018 р., так і в порівнянні з іншими країнами. За останні три роки індекс фінансової грамотності українців зріс до 12,3 балів порівняно з 11,6 балів у 2018 році за умов мінімального значення 14 балів, рекомендованого Організацією економічного співробітництва та розвитку.

Причини низького рівня фінансової грамотності пов'язані з економічними, соціальними, психологічними умовами розвитку держави протягом кількох поколінь, а саме:

1. Зміна соціально-економічних умов, перехід до ринкової економіки призвели до розшарування суспільства на декілька груп, найбільші з яких суттєво розрізняються відношенням до фінансів, ступенем довіри до фінансових інституцій та держави в цілому. Частина населення, переважно старшого покоління, має вектор взаємодії з грошами спрямований на їх заощадження. Протилежний

вектор, спрямований на збільшення власних доходів, має нове покоління, взаємодія з фінансами якого почалась вже за умов ринкової економіки. Така різнонаправлена векторна політика щодо фінансової культури ускладнює або навіть унеможлиблює процес передачі практичних навичок від покоління поколінню, що є основою формування сталої фінансової культури у суспільстві.

2. Відсутність розвинутої приватної інвестиційної системи для громадян гальмує розвиток інвестиційної культури населення як частини фінансової культури, обмежує розвиток фінансового ринку держави та можливості населення щодо інвестування заощаджень. Одночасно надає підґрунтя для фінансового шахрайства.

3. Низький рівень доходів населення у сукупності з відсутністю сформованої системи фінансової освіти з урахуванням потреб у фінансових знаннях різних вікових груп призводить до дисбалансу у розвитку усіх блоків фінансової культури.

Одночасний гармонійний розвиток всіх складових фінансової культури у суспільстві є основою економічної стабільності держави за рахунок забезпечення фінансової стабільності громадян, інвестування фінансових ресурсів в економіку, підвищення рівня соціальної захищеності та рівня життя населення. Вплив фінансової культури населення на бюджетну сферу має двоякий характер. З одного боку – підвищення рівня податкової культури сприяє наповненню бюджетів різних рівнів, з іншого – відбувається розвантаження бюджету за рахунок зниження соціальних виплат.

Сформована фінансова культура суспільства виконує наступні функції:

- передача соціально-економічних цінностей, правил, що визначають суть економічної свідомості та мислення;
- вибір із успадкованих цінностей, норм для вирішення завдань на наступних етапах розвитку суспільства;
- оновлення соціально-економічних цінностей, норм через вироблення нових і використання перспективних цінностей з інших культур.

Таким чином, в Україні відбувається довготривалий процес формування нової фінансової культури, який потребує участі усіх учасників фінансових відносин: держави, фінансових установ та споживачів фінансових послуг та продуктів. Формування в Україні характерної для розвинутого суспільства культури фінансових стосунків сприятиме скороченню термінів виходу з фінансово-економічної кризи, досягненню фінансової стабільності в державі та сталого розвитку у перспективі, післявоєнному відновленню економіки.